

ФОКУС ГРУПАТА КАТО МЕТОД ПРИ ОЦЕНЯВАНЕ НА ПРИЛОЖЕНИЕТО НА ЗАКОНА ЗА ЗАЩИТА ОТ ДОМАШНОТО НАСИЛИЕ

Георги Милков

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Провеждане на фокус групи е подходящ метод за изследване на практиката за превенция на домашното насилие на регионално ниво. Методът предоставя рефлексивно пространство за идентификация на колективните инсайти в хода на груповите взаимодействия и запазване и регистрация на имплицитните индивидуални предпочитания на участниците в груповата дискусия (Mateeva, 2012). За проучване на взаимоотношенията на целевите групи с институциите в област Разград и степен на тяхната ангажираност в процеса на превенция на домашното насилие са организирани фокус групи. Споделянето на собствен опит и идеи и диалогичното съпоставяне на гледните точки на участниците, възникващи по време на груповите взаимодействия в тематичните фокус групи, осигуряват изграждането на една по-пълноценна картина на изследваните феномени (Aarop, 1996). Динамиката на символните взаимодействия и социалният обмен на информация в груповия процес на фокус групата разкриват допълнителни, наиндивидуални гледни точки към съдържанието и валидността на събираните с този метод емпирични данни. Във фокус групите не се прилага типичният за анкетирането и интервюто изследователски натиск за структуриран отговор на въпросите на водещия, което позволява да се постигне по-високо ниво на автентично споделяне и осмисляне на представените преживявания, нагласи, практики и отношения (Bloor, Frankland, Thomas & Robson, 2001).

Ключови думи: фокус група; домашно насилие; местен механизъм; сътрудничество; професионалисти

Изследване на мнението и гледните точки на експерти и професионалисти, които прилагат специализирания закон в България, е важна част от процеса на оценка на Закона за защита от домашното насилие. Три фокус групи с професионалисти от компетентните институции за оценка на работата по Закона за защита от домашното насилие (ЗЗДН) са проведени през месец юни 2016 г. в

Разград. Основен извод от проведените групови дискусии е: местните власти и полицейските служители са най-често търсени при случаи на домашно насилие и тормоз в Лудогорието. Основен фактор за превенция са доверието и намесата на кмета и общината. Наблюдават се предразсъдъци и стереотипно поведение в малките населени места, където общественото мнение е ключов фактор. Основен проблем при случаи на домашно насилие са притеснение, страх и срам на жертвата да се оплаче, защото съседите могат да научат за случилото се. Особено е характерно това за старите хора, които са с консервативни разбирания и ценности. Груповите дискусии са част от дейност „Координация, сътрудничество и активно приложение на Закона за защита от домашното насилие“, чиято цел е да се повишат уменията и да се изгради високо ниво на сътрудничество между лицата и институциите, които прилагат ЗЗДН.¹⁾

Авторството на използваната методика на провеждане на фокусните групи е на проф. д-р Нели Бояджиева – СУ „Свети Климент Охридски“, която съвместно с екипа на проекта изготви задание на проучването. Предварителните резултати са обработени от проф. д-р Нели Бояджиева и Георги Милков, които са модератори, с участие на екипа на проекта. При организиране на проучването са сформирани три малки фокус групи (12 – 13 човека), които дискутират едни и същи въпроси. Във всяка група участват представители на всички институции в процеса, разпределени балансирано. Гарантира се участие на жени, които са половината (18) от всички участници. Трите групи са ръководени от опитни модератори, които заедно подготвят въпросите и сценарий за провеждане. Цел на груповите дискусии е анализ на взаимоотношенията на целевите групи с институциите в област Разград и степен на тяхната ангажираност в процеса на превенция на домашното насилие. Част от общия процес на развитие капацитета на компетентните органи и укрепване на сътрудничеството по приложение на ЗЗДН е организиране на фокус групи. Необходимо е да се оцени ефективността 5 години след подписване на Механизма за приложение на ЗЗДН (2011г.), 10 години след приемане на ЗЗДН (2005г.)²⁾ и 5 години след приемане на Правилника за неговото прилагане (2010 г.).³⁾

Задачите на изследването са: 1) да се получи задълбочена информация за гледната точка и нагласите на представителите на институциите на местно и областно ниво, включени в борбата с домашното насилие, чрез осигуряване на релевантни мерки, програми и услуги на жертвите и извършителите; 2) да се набере информация за съществуващи мерки и услуги на местно и регионално ниво, проблеми в предоставянето; 3) да се формулират препоръки към институциите, за да се постигат значими успехи в процеса на превенция на домашното насилие.

По своята същност фокус групите не се стремят да измерват; те разкриват проблеми, разкриват процесите, тестват реакции и възприятия. Груповите дискусии могат да се използват самостоятелно, могат да разширят и допълват други методологии. При избора на тази методика за събиране на данни целта

на проучването трябва да бъде разгледана внимателно⁴⁾. Обект на изследване във фокус групи е оценяване на работата по приложение на ЗЗДН чрез Местен механизъм за сътрудничество по ЗЗДН в област Разград. Предмет на изследване са фокус групите, като метод за качествени изследвания. Очаквани резултати след провеждане на дискусиите са: какви са специфичните прояви на домашно насилие сред етническите групи; защо не всички пострадали търсят помощ; възможности за взаимодействие между институциите; неизползвани възможности и ресурси за превенция; съществуващи услуги, постигнати успехи и добри практики.

Използване на фокус групи, като метод за оценка на функциониране на Механизма за сътрудничество, е подходящ метод от гледна точка на динамиката в специалния закон и ролята на професионалистите. Хипотеза на изследването е засилено взаимодействие между институциите, които прилагат ЗЗДН, вследствие на участие в Местния механизъм за прилагане на ЗЗДН в област Разград. Извадката на проучването включва представители на местно и областно ниво на полицейските и социалните служби, съдебна власт (районен и окръжен съд, районни прокурори от две прокуратури), образователни специалисти от различни общини, медицински специалисти, адвокат и граждански активисти – членове на неправителствена организация от Разград. Участниците в изследването са 36, от които: полицейски служители (13), социални работници (7), учители (5), здравни работници (3), съдии (3), прокурори (2), адвокати (1), НПО (2). Участниците са основно от институциите в Разград, подписали Механизма за подобряване на взаимодействието при случай на домашно насилие (2011 г.). Груповите дискусии са организирани по време на заключителния етап (2016 г. –) в развитие на Местния механизъм за прилагане на ЗЗДН в област Разград. В момента Местният механизъм за сътрудничество се намира в своя зрял, четвърти етап, по оценка на експерти (Boyadjieva, 2016).

Уникален пример за България е създаване в Лудогорието на институционална структура за противодействие на насилието в семейството. По време на заключителния етап се институционализира моделът на партньорство чрез създаване на Областен съвет за превенция на домашното насилие в област Разград (9.02.2016 г.). Съветът е важен етап в процеса на превенция на домашното насилие на областно ниво и развива постиженията в рамките на Местния механизъм за прилагане на Закона за защита от домашното насилие в област Разград. Областният съвет е постоянен действащ консултативен орган към областния управител на област Разград и включва представители на всички отговорни институции и организации.⁵⁾

Трите групови дискусии са проведени паралелно в едно и също време в съседни зали. Продължителността на провеждане е 90 минути. След приключването на дискусиите са представени резултатите в общата група участници.

Участниците дискутират шест основни теми, свързани с домашното насилие: прояви на домашно насилие в етническите групи; налични услуги и институции в малките населени места за превенция и помощ за решаване на случаи; най-често срещани трудности, пречки и дефицити по приложение на ЗЗДН; неизползвани възможности и ресурси за превенция; успехи, решени проблеми и постижения при работа по случаи; резултати от действие на ЗЗДН чрез приложение на Местен механизъм за защита от домашно насилие.

Специфични прояви на домашно насилие сред етническите групи (въпрос 1).

Професионалистите фокусират вниманието си върху ромската общност, като я определят като „затворена“ и консервативна етническа група. В нея не се регистрират (няма или много рядко има доказани или обявени) случаи на домашно насилие. Проявите на такъв тип поведение влизат според тях в традиционния бит и обичайните норми на общуване и рядко се регистрират като насилие. Според участниците в дискусиите по принцип в тази общност хората очакват някой друг да решава проблемите. Употребата на алкохол е най-честата причина за прояви на домашно насилие. Липсата на информация е типична за регистриране на феномена в тази етническа група. Патриархалните нрави са в основата на типа семейно общуване, според специалистите. Физическото насилие (б.а. побоят) от страна на мъжете над жените е традиционно поведение, за което не се търси защита. Няма или рядко се доказват случаи на домашно насилие сред етническите малцинства. Често има скандали и шумни свади, правят „панаири“, които бързо преминават и не се търси сметка и трайно решаване на конфликтите.

В дискусиите между професионалисти беше установено, че при отглеждане на децата има често случаи на negliжиране, а насилието над деца в семействата е свързано с типични традиционни модели на възпитание и отношение към децата съобразно пола им. Може да се твърди, че има фаворизация на момчетата и дискриминация на момичетата. В този смисъл, момичетата са по-често жертва на насилие или експлоатация. Липсва осъзнаване на феномена при възрастни и по отношение на децата. Децата са изключително важни за жените и те изпитват огромен страх да не ги загубят, ако потърсят помощ и „проблемът“ излезе извън семейството. Създаването и запазването на семейството е от изключителна важност в местните общности. Раздялата на партньорите, дори в случай на домашно насилие, не се приема като решение.

Специалистите идентифицират няколко основни фактора, които се отразяват върху феномена домашно насилие в ромската общност: традициите, приетите вътрешногрупови морални норми, бита и равнището на култура и образование, отношението към децата според пола им, към възрастните и старите хора и др. Участниците дефинират три групи, които обобщават специфични прояви на домашно насилие в етническите групи. Най-често

срещани случаи са принудителни бракове, физически тормоз, побоища на битово равнище, negliжиране, принуждаване или експлоатация на деца. Често срещани случаи са лишаване на децата от образование и принуждаване да работят и икономическо насилие (как да се харчат парите). Рядко срещани и скрити форми са сексуален тормоз, емоционално насилие (трудно се различава от психическото).

Налични услуги и институции в малките населени места за превенция и помощ за решаване на случаи на домашно насилие (въпрос 2)

Според участниците наличните възможности за превенция на домашно насилие са налице – мобилни приемни на Консултативния център по проблемите на домашното насилие, кризисни центрове, беседи с районни инспектори на МВР, Център за обществена подкрепа, намеса на кмета, телефон на Консултативния център по проблемите на домашното насилие в Разград, телефон 112, горещ телефон за жертви на домашно насилие, телефон на Отдела за закрила на детето/ДСП, график в полицията/дежурство. Проблемът, който се констатира от други организации, е, че в местните общности липсва информация по проблема „домашно насилие и насилие над жени“ и какви са възможностите за помощ и подкрепа на жертвите. Мнението на специалистите е, че възможностите са налице, но няма достатъчно инициатива за търсенето им, а доверието към тях все още трябва да се изгражда.

Три основни фигури са най-често предпочитани и търсени при случаи на домашно насилие в малкото населено място според участвалите експерти. Общината, кметът и полицейските служители извършват първично изслушване, насочване и придвижване към Консултативния център по проблемите на домашното насилие в Разград. Те са първите и основни фактори, които насочват и подпомагат пострадалите. Смята се, че институциите не проявяват достатъчно разбиране по проблема „домашно насилие“ и съответно това създава пречки да се търси тяхното съдействие. Няма доверие, че институциите биха се намесили адекватно в защита на пострадалите жени. В същото време, очакванията са службите да действат заедно и да оказват комплексна помощ.

Интерес за изследването представляват изказаните експертни мнения относно атмосферата и възможни реакции на различни групи в едно село или малък град. Участниците в дискусиите споделиха хипотези и причини за липса на сигнали, както и причини да не се информират институциите за случаи на домашно насилие. Доминиращи фактори са общественото мнение, страхът от неизвестното и липса на възможности за подкрепа. Според професионалистите се наблюдават стереотипно поведение и предразсъдъци в малкото населено място (село, малък град). Много често съседите не желаят да се ангажират със (свидетелски) показания. Хората се срамуват да признават случаите на домашно насилие, защото се страхуват да дават повод за обсъждане в своята малка общност (село/малък град). Те по-често крият, замълчават или отлагат

подаването на сигнали за домашно насилие. Основен проблем са притеснение, страх и срам да се оплаче, готови са да търпят и отлагат предприемане на стъпки за защита. Съществуват стереотипи, свързани с причините за насилието над жените – например безработицата, безпаричието или употребата на алкохол. Съществуват стереотипи относно ролята и мястото на жената в семейството. Смята се, че само тя е тази, която трябва да се грижи за децата и по-възрастните родители и роднини и да изпълнява домакинските задължения. При неизпълнение на тези ѝ задължения се смята, че трябва да бъде наказана, и е допустимо прилагането на насилие. Приема се, че мъжете в семейството имат повече права, а жените повече забрани.⁶⁾ За две групи страхът и срамът за важни фактори, за да не подават жалби и да отричат проявите на домашно насилие, смятат експертите. За старите хора и децата общественото мнение е важен фактор на влияние. Основна пречка е криенето и неизваждане на проблема и случай на домашно насилие на светло. В малките населени места няма дори училища, както и други услуги за оказване на помощ, затова доверието и намесата на кмета са основен фактор за превенция. Децата също не споделят и няма реални възможности да се наблюдават никакви симптоми, които свидетелстват за преживяно домашно насилие.

Най-често срещани трудности, пречки и дефицити по приложение на ЗЗДН (въпрос 3)

Участниците в груповите дискусии посочват шест основни пречки при приложение на ЗЗДН. На първо място е изведена липсата на разработен алгоритъм за сигнализиране в случаи на насилие от училището. Учителите не са подготвени за намеса и не знаят как да реагират, да дават информация, да разпознават и да оказват непосредствена помощ във връзка с домашно насилие в сферата на образованието. Контролирането на изпълнението на съдебните заповеди по ЗЗДН е следващ по значимост проблем според професионалистите. Полицията осъществява контрол, но среща трудности при проследяване на изпълнението на мерките. На трето място е налице липса на информираност и страх у жертвата да предприеме действия за защита. Трудности в първоначалната ефективна защита на жертвата поради липса на кризисен център (в град Разград) са посочени на четвърто място.

Наблюдава се наличие на примиреност, отчаяние и чувство на обреченост у пострадалите, които са във финансова и икономическа зависимост от насилниците, липса на жилище и не виждат изход от ситуацията. Липсват правила за действие в здравеопазването – особено в спешната помощ. Има някъде възможности, но в отделни болници. Няма информация и възможност за реагиране при случаи на психическо и сексуално насилие – необходими са повече подготовка и доверителност, окуражаване на потърпевшите за споделяне и осигуряване на защита. В някои случаи професионалистите констатира нежелание за следване на процедурата и наличие на съмнение за истинността и подозрение за търсене

на други изгоди или отмъщение чрез неверни обвинения и търсене на защита. Представителите на институциите извеждат проблеми с оформяне на документацията. Молбите за защита по ЗЗДН са объркано формулирани и честа причина е ниска грамотност и не (добро) владееене на български език.

Неизползвани възможности и ресурси за превенция на домашното насилие (въпрос 4)

Идентифицирани са неизползвани ресурси за превенция на домашното насилие от участвалите професионалисти в дискусиите. Според тях е необходимо привличане на нови участници и ресурси, разширяване на кръга и подготовката на включените представители на местната власт и общини. Друг важен ресурс са медии и други заинтересовани организации, неформални общности, граждански сдружения. Важно е да се работи целенасочено по намиране на обществена подкрепа и на доброволчески групи, които да работят на местно равнище и да бъдат в помощ на Центъра на НПО в Разград, като се включат в местния механизъм.

В резултат на обсъждането в дискуссионни групи са предложени редица мерки за подобряване процеса на превенция на домашното насилие: създаване на работещ механизъм на услугите в малките населени места; обучение на кметове; доброволци в пенсионерските клубове; теми за домашното насилие в училище от ранна възраст; регламент за действие в училище и превантивна социална работа; общински центрове и приемни; незабавност на превенцията и първична интервенция; ограничаване на контактите с насилника; проследяване/наблюдение на поведението на извършители на домашно насилие; статистика за рецидивите; наблюдение и мониторинг на многодетните ромски семейства. Предложенията са в широк диапазон и обхващат компетентност на местни органи, регионални власти и изпълнителна власт, както и активизиране на гражданското участие. Интерпретацията на предложените мерки включва оценка за досегашната работа на основните ангажирани институции и очаквания за промяна и подобрене в дейността.

Постигнатите успехи, решени проблеми и постижения при работата по случаи на домашно насилие (въпрос 5)

Най-много успехи участниците в дискусиите идентифицират по отношение на увеличаване на информираността, включване на все повече целеви групи в обучение и кампании за запознаване с работата по превенция и защита при домашно насилие. Отбелязва се провеждане на публични дискусии, кампании и акции за подготовка и обучение на учители, медицински кадри, здравни и социални работници. Посочени са проведени кампании за работа със семейството. Експертите констатираха разширяване на дейности по работа с малцинствените групи и обучаване на повече целеви групи. Създаване на областен съвет за превенция на домашното насилие, привличане на други НПО и третия сектор са посочени също като постижения. Разработването на

алгоритъм за действие (б.а. методика за работа по случай) е посочено като важен успех. Разширяване на възможностите за финансиране и поддържане на подобни мерки. Разработени са и се прилагат успешно програми за извършители на домашно насилие с електронен мониторинг. Включването на електронно наблюдение в процеса е нереализирано пожелание (към момента на извършване на изследването), защото в област Разград няма електронни корекционни действия към извършители на домашно насилие.

За реални постижения участвалите специалисти посочват: 1) има множество съдебни решения, много повече хора познават закона; предупреждение към извършване и ограничаващо действие; 2) направени са първи стъпки за преодоляване на страха у жертвите; 3) проектите са голям успех и възможност и са налице реални резултати от приложението им; 4) успешна работа на Консултативния център по проблемите на домашното насилие към СНЦ „Център на НПО в Разград“; 5) наблюдава се преустановяване на прояви на домашно насилие след издаване на предупредителен протокол от МВР.⁷⁾

Основни резултати от приложение на ЗЗДН, осъществени чрез взаимодействие в рамките на Местния механизъм за защита от домашно насилие (въпрос 6)

Професионалистите от ангажираните институции отличават добрата работа на прокуратурата и съда при издадени и нарушени заповеди за защита. Според тях се наблюдава повишаване на професионалната и компетентна намеса на полицията. Идентифицират се съкращаване на сроковете за размяна и придвижване на документи. Налице е осигуряване на бързи и незабавни действия на всички равнища, информираност, координираност и ефективност на намесата на местно ниво в дейностите на институциите. Има развитие на добри практики и съвместни дейности в отделни населени места. Участниците в дискусиите констатираха инициатива и управление на успешно функциониращ местен механизъм за приложение на ЗЗДН, с координираща роля на Център НПО в Разград. Върхов момент е създаването на Областен съвет по превенция на домашното насилие към областния управител, който осигурява взаимодействие и координация за постигане на успех по приложение на ЗЗДН. Институциите осъществяват системни и устойчиви връзки и координация на дейността по превенция на домашното насилие.

На следващо място експертите посочват създаване и популяризиране на добри практики и организиране на регулярни обучения, които планомерно увеличават подготовката и осигуряват по-висока компетентност на всички участници в приложението на местния механизъм. В ход са обучение на професионалисти и обмен на информация и опит по темата. Важна част от целия процес са превенция и ограничаване на рецидивите чрез консултиране, съветване и помощ в Консултативния център по проблемите на домашното насилие.

Изводи. Увеличаване на информираността и включване на повече целеви групи в кампании и обучения са посочени сред най-сериозните успехи в област Разград. Все повече хора познават закона за защита от домашното насилие, налице са множество съдебни решения, направени са първи стъпки за преодоляване на страха, все повече са в ход предупреждения към насилниците и ограничаващи действия на компетентните органи.

Сред етническите малцинства няма или рядко се доказват случаи на домашно насилие в област Разград. Основните фактори, които се отразяват върху феномена домашно насилие в ромската общност, са традициите, вътрешногрупови морални норми, битът и равнище на култура и образование, отношение към децата според пола, към възрастните и старите хора и др.

Добрата работа на прокуратурата и съда при издадени и нарушени заповеди за защита от домашно насилие са един от основните резултати от приложението на ЗЗДН, осъществени чрез Местния механизъм за защита от домашното насилие в област Разград. Отбелязва се повишаване на професионалната и компетентна намеса на полицейските служители. Съкратени са сроковете за размяна и придвижване на документи.

Няма разработен алгоритъм за сигнализиране на случаи на домашно насилие в училищата и детските градини в област Разград. Учителите и възпитателите не са подготвени за намеса и не знаят как да реагират при домашен тормоз. Полицията среща трудности при осъществяване на контрол върху изпълнението на мерките за защита, постановени от съда. Наблюдава се липса на достатъчна информираност и страх у жертвите да предприемат действия за защита.

Местната власт и общините в Лудогорието са неизползвана възможност до момента за привличане на нови участници в Местния механизъм за сътрудничество. Допълнителен ресурс са средствата за масова информация, неформални общности и граждански сдружения.

Заключение. Необходимо е да се развиват програми и инициативи за повишаване на обществената информираност и чувствителност за феномена „домашно насилие“ и отговорностите на компетентните органи. Важно е да се увеличи участието на образователните институции и педагогически специалисти в процеса на превенция с фокус популяризиране на значението за изграждане на личността в една позитивна семейна и приятелска среда (връзка с обученията за деца и ученици по въпросите на предотвратяване на насилието). В малките населени места е необходимо да се взаимодейства с кметовете и да се подкрепят традиционни институции и организации (читалища, клубове), като естествени медиатори на хората с държавата и местните власти. Неизползван ресурс продължава да бъдат медицинските специалисти и здравните центрове, които са ключови точки при търсене на помощ и подаване на сигнал за акт на домашно насилие. Необходимо е да продължи подкрепата за Съвета за превенция на домашното насилие към областния управител и Мест-

ния механизъм за сътрудничество по приложение на ЗЗДН в Разград, които са уникални местни инструменти с решаваща роля за високите резултати в полето на защита и подкрепа на пострадалите от домашен тормоз.

Acknowledgements. Авторът е докторант в специалност „Социална педагогика“, Факултет по науки за образованието и изкуствата на СУ „Св. Климент Охридски“. Научен ръководител: проф. д-р Нели Бояджиева, e-mail: n.boiadzieva@fppse.uni-sofia.bg

БЕЛЕЖКИ

- 1 Проект „Домашно насилие – проблемът на цял един род!“, Център на НПО в Разград, финансиран от Министерството на правосъдието, http://www.ngo-rz.org/ngorznew/wp-content/uploads/2016/08/prj_dnpesr_bg.pdf, (посетена 03.01.2016).
- 2 Закон за защита от домашното насилие (загл. изм. – ДВ, бр. 102 от 2009 г., в сила от 22.12.2009 г.), Обн. ДВ. бр.27 от 29.03.2005г., изм. ДВ. бр.82 от 10.10.2006г., изм. ДВ. бр.102 от 22.12.2009 г., изм. ДВ. бр.99 от 17.12.2010 г., доп. ДВ. бр.50 от 03.07.2015 г.
- 3 Правилник за прилагане на Закона за защита от домашното насилие, в сила от 15.06.2010 г., Приет с ПМС № 113 от 08.06.2010 г. Обн. ДВ. бр.45 от 15.06.2010 г., изм. и доп. ДВ. бр.47 от 22.06.2012 г., изм. и доп. ДВ. бр.50 от 17.06.2014 г., изм. ДВ. бр.60 от 22.07.2014 г., изм. ДВ. бр.100 от 05.12.2014 г.
- 4 Collis, Jill; Hussey, Roger (2013). *Business Research: A Practical Guide for Undergraduate and Postgraduate Students* (Revised ed.). Palgrave Macmillan. p. xix. ISBN 9781137037480. Retrieved 2016-05-02. “Focus groups have a long history and were used during the Second World War to examine the effectiveness of propaganda (Merton and Kendall, 1946).
- 5 Интернет страница на Областна администрация – Разград, <http://www.rz.government.bg/bg/358>).
- 6 Програма за работа с жертви на домашно насилие от малките населени места от етнически произход, предимно ромски, Асоциация НАЯ, Проект „Достойнство – живот без насилие“ се финансира в рамките на Програмата за подкрепа на НПО в България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство 2009 – 2014 г., <http://www.naia-tg.com/?p=645>, (посетена на 20.05.2017)
- 7 Протокол по чл.65 от Закон за МВР.

REFERENCES

Aaron, J. et al. (1996). *A Guide to Conducting and Planning Focus Groups. Simply Better! Continuous Improvement Series. Washington, DC: US Department of Labor.*

- Albrecht, T.L. (1993). *Understanding Communication Process in Focus Groups*. In: Morgan, D.L.(Ed.). *Successful Focus Groups: Advancing the State of the Art*. CA, USA: Sage Publications.
- Bloor, M., Frankland, J., Thomas, M. & Robson, K. (2001). *Focus Groups in Social Research*. London: SAGE Publications.
- Collis, J. & Hussey, R. (2013). *Business Research: A Practical Guide for Undergraduate and Postgraduate Students (Revised ed.)*. Palgrave Macmillan. ISBN 9781137037480.
- Mateeva, N. (2012). Focus groups for the study of ethnic tolerance in the business environment, *Psychological Studies*, 2.

FOCUS GROUP AS A METHOD OF ASSESSING THE APPLICATION OF THE LAW ON PROTECTION AGAINST DOMESTIC VIOLENCE

Abstract. Focus groups are appropriate method for studying the practices of preventing domestic violence at a regional level. The method provides a reflexive space for identification of collective insights in the course of group interactions and preservation and registration of the implicit individual preferences of participants in the group discussion. Focus groups are organized in order to study the relationships of the target groups with the institutions in Razgrad district and the extent of their involvement in the process of prevention of domestic violence. Sharing of own experiences and ideas and the interactive comparison of the viewpoints of the participants that arise during group interactions in thematic focus groups, provide a more complete picture of the phenomena studied. The dynamics of symbolic interactions and the social exchange of information in the group process of the focus group reveals additional, subdivided views on the content and validity of the empirical data collected by this method. The focus groups do not apply the survey-specific pressures for a structured response to the moderator's questions, which allows a higher level of authentic sharing and understanding of the experiences, attitudes, practices and relationships presented.

Keywords: Focus group; domestic violence; local mechanism; cooperation; professionals

✉ **Mr. Georgi Milkov Dimitrov, PhD Student**

University of Sofia

Sofia, Bulgaria

E-mail: gmilkoff@gmail.com